

LAISSEZ-FAIRE

Sociální stát ztěžuje obnovu po povodních

PETR MACH

Letos postihly daňové poplatníky ničivé povodně. Podobné povodně před pěti lety zastihly stát a daňové poplatníky v podstatně příznivější situaci. Podíl veřejných výdajů na HDP tehdy dosahoval polistopadového minima, méně než 42 procent. Nyní stát přerozděluje podstatně více našich peněz. Údaje za rok 2001 hovoří o tom, že podíl veřejných výdajů na HDP přesáhl po dlouhé době opět 50 %. Kdyby podíl veřejných výdajů byl letos na úrovni roku 1997, mohli by daňoví poplatníci za jinak stejných okolností disponovat navíc takřka 200 miliardami korun.

Větší státní přerozdělování a větší zadlužování vede k větším problémům s odstraňováním povodňových škod; k větším problémům pro stát, i pro jednotlivce.

Problém vysokého přerozdělování

Zatímco vláda komplikovaně hledá zdroje pro financování škod na majetku státu, soukromá obnova se rozjela okamžitě. Postižení lidé okamžitě začali opravovat své domy. Tisíce neorganizovaných jednotlivců pomáhají svým příbuzným a přátelům. Soukromé dobročinné organizace se bez otálení vrhly na pomoc tam, kde to uznají za potřebné. Pojišťovny, které byly dostatečně mezinárodně zajištěné proti katastrofě celonárodního rozsahu, promptně zahájily práci na vypořádání se svými klienty.

Stát vymýšlí různé formy přerozdělování ve prospěch postižených, nemluví se však o penězích, které lidem bere. Čím více stát lidem bere peněz na daních, tím méně peněz zbývá lidem na sanaci vlastního majetku. Zboží nezátížené vysokými spotřebními daněmi by mohlo být o desítky procent levnější, mzdy nezátížené vysokými daněmi a odvody by mohly být o desítky procent vyšší. Kdyby stát nebyl tak roztažený do našich životů a staral se jen o své základní činnosti, byla by popovodňová obnova mnohem snazší.

Větší roztaženost státu zhoršuje nejen pozici povodní postižených občanů, ale i postiženého státu. Čím více stát spravuje majetku, tím větší může utrpět škody. Povodeň by měla být impulsem k prodeji zbytného majetku a k revizi výdajů. Nelze pochybovat o tom, že v rozpočtu je dostatek peněz, které jsou neúčelně vynakládány. Je například nutné vynaložit v příštím roce sto milionů korun od daňových poplatníků na propagandu vstupu do Evropské unie? Podobných diskutabilních výdajů je v návrhu rozpočtu mnoho.

Problém vysokého zadlužování

V návrhu státního rozpočtu na příští rok je deficit ve výši 157 miliard. To je částka, která by bohatě uhradila škody na státním majetku z několika katastrofálních povodní. Jen úroky ze státního dluhu, které ve svém období tato vláda bude muset platit, by bohatě pokryly povodňové škody státu. Není přitom pravda, že financování narostlých státních výdajů půjčkou není na rozdíl od daní bolestivé.

1. Vysoké státní zadlužení ztěžuje zadlužení v krizových obdobích. V době katastrofy se v plné nahotě ukazuje, jak je obrovsky neodpovědné zadlužovat stát v normální době. Kdyby minulá vláda hospodařila bez velkého zadlužování, nebyl by dnes velký problém uhradit některé škody emisí dluhopisů, jako tomu bylo v r. 1997.

2. Dluh a úroky z něho budou platit poplatníci v příštích obdobích. Současný dluh musí platit budoucí daňoví poplatníci i s úroky bez ohledu na to, jaké katastrofy je mohou potkat.

3. Dluh vytvořený dnes zhoršuje situaci dnešních občanů bez ohledu na to, zda jsou či nejsou zasaženi povodní. Každá koruna státního deficitu totiž znamená, že se o korunu sníží objem prostředků, které banky vyčlení na úvěry podnikům. Banky vždy ochotně koupí státní dluhopisy, jejichž splatnost je opřena o donucovací aparát státu vůči daňovým poplatníkům. Za posledních pět let objem úvěrů bank soukromým subjektům klesl o polovinu a naopak se zdvojnásobil objem peněz, které banky půjčují státu. Dluh státu vytlačuje z bank soukromé žadatele o úvěr.

„Sociální stát“ není štěstím do přírodní katastrofy, jak tvrdí premiér Špidla, ale naopak. „Sociální stát“ lidem majetek bere v nesrovnatelně větší míře, než jak se to povedlo přírodnímu živlu v srpnu 2002.

Autor působí v Centru pro ekonomiku a politiku a je vydavatelem Laissez-Faire. Je autorem knihy Úskalí evropské integrace. (www.petrmach.cz)

Solidarita, ta tedy rozhodně nesmí být dobrovolná!

TOMÁŠ JIRSA

Povodně, které se prohnaly Českou republikou a okolními evropskými státy během letošního srpna, měly nepopíratelně - navzdory vidinám některých ekonomických analytiků - ničivé efekty a pro mnoho lidí opravdu majetkově i lidsky významné škody. Fotografie a televizní reportáže z míst neštěstí jsou fotografiemi zkázy a lidských tragedií a převážná většina lidí nepochybuje o tom, že je třeba pomoci. Ať již tím, že věnujeme svůj čas a námahu při pomoci s odklizením následků záplav, nebo poukázáním finančních obnosů na účty známých a ověřených neziskových organizací či přímo postiženým jednotlivcům. Mezi politiky, ale i mezi občany, kteří byli přímo zasaženi záplavami, je většina těch, kteří požadují, aby stát řešil navýsost soukromý problém - nepojištěný majetek, a odvolávají se přitom na přirozenou lidskou solidaritu.

V čele tohoto zástupu kráčí naše socialistická vláda v čele s Vladimírem Špidlou, která po médiích vzkazuje, kolik že to každému přispěje, půjčí, podpoří, odpustí... Vrcholem byl premiérův výrok o štěstí, které nás potkalo v po-

době sociálního státu. Bez jeho „solidarity“ by lidé zřejmě umírali hladem. A nástroje této prave socialistické solidarity?

Milionářská daň - zvýšení daně z příjmu těch, kteří vydělávají nejvíce. Zvýšení dolní sazby daně z přidané hodnoty. Zvýšení spotřebních daní (alkohol, tabákové výrobky).

Je nutné položit si základní otázku: **Jak chápeme solidaritu?** Je jasné, že v současné době se střetávají dvě hlavní koncepce. Podle první koncepce je solidarita navýsost dobrovolným projevem soucítění a neoděhrává se jinak než prostřednictvím dobrovolné aktivity jednotlivců či skupin. Jde ve své podstatě o spontánní proces, neřízený centrální autoritou. Nemí použito násilí či jiné donucovací prostředky.

Proti tomuto pojetí solidarity stojí socialistická verze. Hesla z volebního programu české sociální demokracie: „Solidarita bohatých s chudými, zdravých s nemocnými a mladých se starými“ by nebyla tak konfliktní, kdyby šlo o propagaci dobrovolného konání. V podání sociální demokracie se zároveň jedná také o solidaritu chytrých s hloupými, aktivních s línými a schopných s neschopnými, to je ale

vedlejší problém. Solidarita dle socialistů je zjevně aktem plným násilí. Politici, kteří „konají solidární dobro“, tak nečiní ze svých prostředků. Činí tak z peněz ze státní pokladny, případně čím dál více z peněz ze zadlužené budoucnosti. A státní pokladna, jak známo, se nejvíce plní penězi daňových poplatníků, kteří je do rozpočtu dávají z toho, co vydělají, tedy ze svého majetku. To ovšem nedělají většinou dobrovolně, protože dobře vidí, jak moc si stát bere a jak špatné služby nám za to dává. Kromě opodstatněných služeb jako je například obrana státu, jeho reprezentace či poskytování právního systému, se stát rozrostl do

obřích rozměrů a řídí naše životy větší měrou, než je zřejmé. Na všechny státní (veřejné, veřejnoprávní) služby musí přispívat každý daňový poplatník, bez ohledu na to, zda je s nimi spokojen či zda je vůbec chce. Stejně tak i na krytí povodňových škod. Je donucen odvést daně pod pohrůžkou násilí - zabavení majetku. Jedná se o centrálně řízený proces, kde chybí minimum dobrovolnosti.

Vládní protipovodňový balíček se tak, skrytý za hesly o solidaritě, stává výhrůzkou: „Občane, zaplať víc peněz, abychom je mohli dát někomu jinému. Nedáš-li je daňovému úředníkovi, vezme si je násilím.“ Je nepo-

chybné, že mnoho lidí by raději darovalo prostředky s mnohem nižšími transakčními náklady (bez úředníků, jejich kanceláří, aut atd.), buď skrze zavedené neziskové organizace či přímo postiženým lidem. Tragedií státního přístupu je to, že tomu zcela nesolidárně a arogantně brání.

Autor je šéfredaktorem *Laissez-Faire*.

LF také doporučuje článek Viléma Baráka „Povodeň vždy zaplatíme my - stát žádné své peníze nemá“ ze semináře CEPu „Úhrada povodňových škod - věc soukromá, nebo veřejná? (www.cepin.cz)“

Ekonomie povodně nepomohou

MIROSLAV SVOBODA

...Takto zpovsěchňující, dospějeme k tomuto neočekávanému závěru: „Společnost ztrácí hodnotu předmětů zbytečně zničených“, a k tomuto aforismu, při němž vstávají ochranářům hrůzou vlasy na hlavě: „Roztloukat, rozbíjet, rozhazovat - tak se nezvelebuje národní práce“, nebo stručněji: „Ničení není prospěchem“...

Frédéric Bastiat (1801–1850): Co je a co není vidět

Sotva jsme začali počítat povodňové škody, objevily se dobré zprávy ekonomických „expertů“: Nezoufejte, povodně nejsou zlem, nýbrž naopak z nebe seslanou spásou, která konečně rozhybe naše hospodářství!

Rozumnější „experti“ sice přiznávají, že je to „paradoxní“, ale i u nich lze v pozadí zaslechnout mlčenlivý povzdech: Kdyby tak přišla menší povodeň každý rok, to by nám ta ekonomika pěkně šlapala!

Obyčejný člověk je zmaten: copak se opravdu ekonomické poznatky přičítá zdravému rozumu? Kdepak. To jenom naši „experti“ a „analytici“ trpí slepotou a dávají nám podléhat dvěma mýtům, které ekonomie vyvrací hned v prvních lekcích.

Mýtus rozbitého okna

Jestliže jste jedni z těch, kterým voda vyplavila byt, nejspíš zrovna nejásáte, že ho musíte znovu od základů renovovat a vybavit. Někteří „analytici“ vám ale hravě vysvětlí, že to jen bere za špatný konec: budete muset koupit nový nábytek, dobrá, ale tím přece dáte vydělat nábytkárnám. Ty by jistě zkrachovaly, kdyby lidé žádný nový nábytek nepotřebovali, ale zato teď budou mít víc peněz pro své zaměstnance a větší zisk pro vlastníky. A každý z nich vydělané peníze za něco utratí a dá tak vydělat

jiným lidem, kteří opět utratí peníze a pomohou tak dalším. Bude se více vyrábět, více obchodovat, více spotřebovávat, zkrátka všichni se budou mít lépe. Svým vyplaveným bytem jste vlastně rozhybali celé hospodářství!

Jenže to je jen jedna strana mince, to „co je vidět“, jak říkal již před více než sto lety francouzský ekonom Frédéric Bastiat. (Ten pravda neilustroval problém na vyplaveném bytu, nýbrž na rozbitém oknu - a dal tak tomuto mýtu v ekonomii jméno.) Vedle toho však hraje roli i něco, co „není vidět“. Totiž všechno to, jak by se byly věci měly, kdyby byly žádné povodně nepřišly. A s tím musíme svůj současný stav srovnávat. Co nám tedy ti „analytici“ zamlčeli?

Kdybyste byli nemuseli vysoušet byt, opravit ho a nově zařizovat, byli byste si mohli pořídit něco jiného - třeba byste byli jeli k moři, které si teď na dlouho musíte odepřít. Sice by na vás byla místo nábytkáren vydělala cestovní kancelář, ale dobrodíní z vašich utracených peněz by se bylo hospodářstvím rozlévalo tak jako tak! Společnost jako celek by na tom bývala byla úplně stejně - pouze s „drobnou“ výhradou: nebyla by jí chyběla hodnota v podobě jednoho zničeného bytu.

Zkrátka, nemusíme být ekonomy, abychom sami cítili, jak to je ve skutečnosti: žádná ka-

tastrofa sama o sobě hospodářství nepomůže a na nohy je nepostaví! Povodně jenom ničí. Ano, vytvoří se teď nové hodnoty, ale ty především nahrazují škody. Bez záplav bychom byli mohli už nyní tvořit něco navíc.

Mýtus HDP

Když vysvětlíte první omyl našim „expertům“, zamyslí se nad ním, ale nejspíš vzápětí učiní krok stranou: Dobrá, jsme o kus zpátky, musíme záplatovat škody. Ale zato teď porosteme mnohem rychleji! Jen se podívejte na HDP, jak nám začne utěšeně růst!

Ale co to je, ten hrubý domácí produkt, kterým se tolik zaklínají? Velmi zhruba řečeno, HDP udává, jak moc jsme se v daném roce museli ve svém živobytí otáčet, kolik nového jsme vyrobili. Jenomže HDP umí zachytit převážně jen ty činnosti, které prošly trhem, které někdo někomu zaplatil.

Představme si rodinu, kde tatínek vydělává a maminka je doma s dětmi, stará se o domácnost. V HDP se to neprojeví, ale je snad její život neproduktivní? Je snad proto chudší, méně šťastný? A k tomu si tato rodina ještě pěstuje na zahrádce zeleninu. To také neovlivní HDP, ale mají si snad zeleninu kupovat jen kvůli tomu, aby HDP vzrostl?

Když přijde povodeň a zničí naší rodině celý majetek, najednou se musí všichni začít víc otáčet. Teď už jdou vydělávat oba rodiče, jen proto, aby se jejich životní úroveň aspoň trochu vzpamatovala. Množství „neproduktivního“ volného času jim radikálně ubylo. (Na kontaminovanou zahrád-

ku mohou rovnou zapomenout.) A hledme, velikost HDP nám díky tomu pěkně poskočila!

Bylo však tohle cílem naší rodiny? Jsou snad teď šťastnější, když musejí více pracovat? Zvýšil se snad tím jejich blahobyt? Kdyby tomu tak bylo, tak není nic jednoduššího než si nechat každých pár let smést povodní dům, abychom měli co dělat.

Pravda o povodních

Nedejme se balamutit od „expertů“. Žádná

katastrofa, žádné ničení nemůže hospodářství samo o sobě pomoci. Jenom nám přinese víc práce. A kromě toho malé poučení: „růst HDP“ není žádné zaklínadlo, žádné dobro o sobě, žádný nebeský cíl. Hrubý domácí produkt je pouze odborný termín s omezenou vypovídací schopností. Za jeho růstem se mohou skrývat jak věci dobré (vyšší produktivita práce, nové technologie), tak věci zlé (pohromy, jejichž následky musíme pracně odstraňovat). S naším štěstím

a s kvalitou našeho života proto nijak přímo nesouvisí.

Autor je studentem VŠE (libertas@centrum.cz).
Článek zkráceně vyšel v LN 6. 9. 2002.

Reprint eseje z roku 1923 vydalo Centrum pro ekonomiku a politiku v roce 2001 jako součást sborníku k dvoustému výročí narození Frédérica Bastiata. Knihu lze objednat na www.cepin.cz. Bastiatovi bylo též věnováno celé červené číslo LF v ročníku 2001.

Povodně - test kapitalismu v Česku

EMIL DOČKAL

Život je riskantní záležitost. Je neustále plný rizik a nejistoty. Kolísají ceny, mění se finanční situace, jsme vystavováni náhodným tragickým ztrátám - aktuálně povodním - krádežím, loupežím, požáry, větrným bouřím, ale také nemocím, úrazům a epidemiím. Postupně vstřebala nejistotu do svých kalkulací v podobě pojištění i ekonomika. Jak jsme ji ale do svých úvah vstřebali my? Nic moc, zdá se.

Nám se přece nemůže nic stát. A když už se stane, pojištění je přece tak drahé, tak musí pomoci stát. Starší generace jsou přesvědčeny, že se o nás musí postarat stát. Mladší generace vidí naštetí situaci jinak. Konkrétně svůj postoj nedávno vyjádřil na stránkách několika deníků jeden mladý student: „Jestliže člověk, přijde v důsledku povodně o dům, který neměl pojištěn, je to pouze jeho chyba, nikoli chyba celé společnosti.“ Ano, proč má stát vydávat spousty peněz a riskovat životy záchranářů a hasičů na „dodatečnou“ evakuaci lidí, kteří se v prvních okamžicích (rozhodují se přece svobodně!) odmítli evakuovat?

K největší chybě, podlé mého soudu, došlo v první polovině devadesátých let. Stavělo se tenkrát na vzletných heslech a zbožňování - mnohdy jen tak zvaných - liberálních idolů. Škoda, že jsme při tom vzhlíželi - k městu a světu - zapomněli na domácí velikány. Konkrétně na profesora Karla Engliše. Ten říkal: můžeme žít ve společnosti, která se za nás o všechno postará, ovšem my se jí musíme na oplátku zavázat totální poslušností. To tady bylo a na počátku devadesátých let jsme takové uspořádání odmítli. Pokud si ale budeme přát žít svobodně ve svobodné zemi - a tak jsme se rozhodli před deseti lety - pak se musíme starat sami o sebe. Například si dobře pojistit dům či byt proti povodním.

Stát nevydává (přesněji neměl by!) právní normy proto, aby lidi šikanoval a omezoval jejich práva (když jim nařizuje nebo doporučuje evakuaci), ale proto, slovy K. Engliše, „aby lidé, jdouce za svými cíli do sebe nevráželi a tím nezmenšovali svou volnost a pohyb.“ K. Engliš odmítal švejkovské: Pořádek je pro neschopné, schopní si poradí sami. Naopak. Věřil v jiné přísloví: Pořádek dělá přátele. Kdo ví, kterému přísloví byla dána přednost při pravidelné kontrole, údržbě a v poslední fázi i při konkrétním postupu v období bezprostředně před nástupem velké vody v nedobytném a nezaplavitelném metru!?

Spojené státy a Velká Británie se na pomyslné úsečce „levice - pravice“ bezpochyby pohybují blízko jejího pravého konce. Ale kde

jsme my? Když přijdou povodně a my jsme v minulosti „chytře“ šetřili na pojištění křičíme: Stát nám musí pomoci! Když jsme přišli o peníze v kampeličce v naivní touze předvést sousedovi, jací jsme kabříáci, křičeli jsme - a ne marně - také. Ovšem když si chceme užívat slasti života, často na úkor ostatních, například na nepovolené (?) technoparty, chceme být na jednoduše svobodní a volní. Jak to tedy je? Brzy uvidíme. Před námi jsou komunální volby. Který opravdu pravický politik se dokáže postavit před své voliče a naplno jim říci: „Nestarali jste se o svůj majetek, nedostanete po povodních od státu nic!“

Ale zpět k povodním. Zatímco počasí rizika vytváří, pojištění je pomáhá rozptylovat. Když vlastník domku platí pojištění proti povodni, jako by se sázel s pojišťovnou o to, zda dům voda odnese, nebo ne. Jestliže dům voda neodnese - a to je, navzdory nedávným povodním, velice pravděpodobně - vlastníci přicházejí o pojistné (sázku). Jestliže ale dům

spadne, pojišťovna musí vlastníkům uhradit dohodnutou část škody (vyplatit výhru). Funkci pojišťovací společnosti je tedy rozptylovat rizika. Naplňuje ji společným sdílením mnoha různých rizik (statisíců domů, nebo životů, nebo automobilů, nebo továren, nebo kanceláří, nebo hotelů). Co je nepředvídatelné a náhodné pro jednotlivce, to je dobře předvídatelné a zákonitě pro celek.

Jenže šedá je teorie a zelený je strom života. Při ničivých záplavách na Moravě v roce 1997 měla k uzavřenému majetkovému pojištění sjednáno pojištění i na krytí rizik povodně pouze necelá pětina (!) domácností. V roce 1998 se podle průzkumů jejich počet zvýšil jenom o tři procenta! Prý další povodně budou až za sto let. Brzy uvidíme jak tomu bylo po pěti letech v Čechách. Donutila přírodní katastrofa z doby před pěti lety lidi ke změně přístupu k pojištění, nebo ne (protože se o nás opět postará stát)?

Autor je finančním poradcem (www.dower.cz).

VÝROK MĚSÍCE

„Je to nemravné a zvrácené zneužití povodňové situace“ řekl ten, který nemá rád gaunery. **Miroslav Antl**, náměstek policejního prezidenta, se takto vyjádřil na adresu jedné firmy, která v okolí neratovické Spolany po chemické katastrofě, která se zde odehrála během povodní, začala distribuovat letáky s nabídkou plynových masek.

Naznačil také, že proti této firmě budou učiněny právní kroky. Skrytý půvab spočívá v tom, že ty údajné právní kroky nebyly blíže specifikovány a zřejmě ani provedeny. V tomto případě nás může nedůslednost státního úředníka spíše jen těšit, protože jeho čipernost by znamenala uplatnění další z řady nesmyslných regulací života občanů v tomto státě. V České republice takovéto chování orgánů státní správy není bohužel nic zvláštního: například se zde stíhají lidé za vydání knížky (Michal Zítka) nebo vlastnící opravdu lukrativní pozemek, můžete očekávat hrozby vyvlastnění ze strany úřadů (Markéta Regecová). Přitom jde o naprosto normální činnosti. Nedotknutelnost soukromého vlastnictví uznávají snad již i nešpidlovatější socialisté a je základním předpokladem pro prosperitu společnosti. Stejně tak publikování jakýchkoliv názorů bez povinných vysvětlivek knižní (i jinou) formou zkrátka nesmí být zakázáno ve společnosti, která chce o sobě tvrdit, že respektuje základní lidská práva. V té samé společnosti by v žádném případě nemělo být také normální, že kovbojka-mi inspirovaní státní úředníci mohou činit „právní kroky“ vůči firmě, která zkrátka a prostě nedělá nic jiného, než že nabízí své produkty. Jedině trh (spotřebitelé) má právo určit, která nabízená služba či produkt je nemravným a zvráceným zneužitím situace, nebo opodstatněnou nabídkou ze strany producenta. Jde o staré dobré dvě křivky nabídky a poptávky a jejich chování. V prvním případě nebude o produkty zájem a firma bude trtit, v druhém případě se nabídka ujme a firma bude prosperovat.

Celá situace je o to úžasnější, že každý, kdo viděl záběry z místa havárie, musí takovou nabídku považovat za vysoce opodstatněnou. Desítky tun chlóru, které unikly ze Spolany, sežehly v okolí stromy, znehodnotily půdu a donutily obyvatele zavírat okna kvůli nedýchatelnému vzduchu, jsou tím nejpřádnějším argumentem.

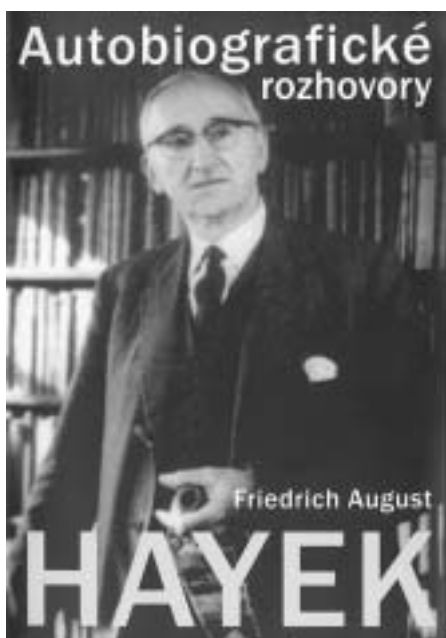
Další otázkou je to, proč ostré výroky padají na hlavu podnikatele plnicí mezery na trhu a uspokojujícího potřeby lidí a ne na představitele Spolany a státu (81,6 % akcií Spolany vlastní holding Unipetrol, který je z téměř 63 % vlastněn Fondem národního majetku).

Tomáš Jirsa

KNIHA MĚSÍCE

Friedrich August Hayek: AUTOBIOGRAFICKÉ ROZHOVORY

Nová kniha nakladatelství Barrister & Principal přináší originální a zajímavý pohled na život a dílo zřejmě nejnámějšího liberálního myslitele 20. století: Friedricha Augusta Hayeka. Tedy člověka, který svou prací nasmazatelně ovlivnil jak teoretickou ekonomii tak praktickou hospodářskou politiku následujících let.

Kniha sama o sobě je zdařilou konstrukcí životopisných údajů, Hayekových autobiografických poznámek a částí rozhovorů sestavených do relativně kompaktního celku, kde je každá biografická sekvence doplněna vhodně vybranými otázkami z nejrůznějších diskusí a interview.

V knize jsou zmíněny nejdůležitější mezníky Hayekova života: od formujících aspektů dětství a dospívání, přes zmínku o válečném nasazení v armádě až po rozsáhlé části věnované studiu a působení na univerzitách ve Vídni, Británii a Spojených státech amerických. Velmi propracovaný je také přístup k jednotlivým Hayekovým dílům a době, ve které vycházely. Například vedle krátkého výstižného shrnutí obsahu slavné Hayekovy knihy „Cesta do otroctví“ je zajímavé si přečíst, jak kniha dostala v Británii Hayeka do „profesní“ izolace, kdežto v Americe mu přinesla značnou - zčásti i povrchní - popularitu.

Pro liberály dnešních dnů kniha skrývá mnoho překvapení. V tom negativním slova smyslu je to Hayekovo razantní odmítnutí

koncepce svobodného bankovníctví: ke konci knihy - v přepisu rozhlasové debaty z roku 1945 - Hayek konstatuje, že žádný rozumný člověk nemůže zpochybnit to, že monetární systém musí být pod ústřední kontrolou (pripomeňme však, že později se Hayek stal jedním z nejhlasitějších zastánců odstátní emise peněz - viz česky F. A. Hayek: Soukromé peníze, Liberální institut, Praha 1999). Na druhou stranu mnohé jistě příjemně překvapí Hayekovo svědectví, že samotný John Maynard Keynes, který tak významně ovlivnil

poválečné hospodářské uspořádání a dnes má širokou obec vyznavačů, v pozdější době sám přestal věřit svým teoriím.

Tuto knihu lze tedy rozhodně doporučit k přečtení všem, kteří chtějí Hayekovy myšlenky zasadit do kontextu jeho vlastního života a doby, ve které se pohyboval.

(TJ)

Stephen Kresge a Leif Wenar (Eds.): Friedrich August Hayek - Autobiografické rozhovory. Vydalo nakladatelství Barrister & Principal v roce 2002.

Typografické studio

Vladimír Vyskočil

nabízíme

Kompletní zpracování knih, časopisů, katalogů, dopisních papírů, vizitek..., logotypů, grafických návrhů... Zajistíme tisk a knihařské zpracování.

Proč to děláme? Protože nás to baví!

Vladimír Vyskočil - KORŠACH • Ježkova 1, 130 00 Praha 3
Tel./fax: 222 734 455 • E-mail: typograf@easynet.cz

Laissez-Faire, měsíčník pro svobodu jednotlivce. Čte se [lese-fér]. Vydává: Petr Mach, Bozděchova 8, 150 00 Praha 5, tel.: 0603-228753, e-mail: machpetr@iol.cz, <http://www.petrmach.cz>, číslo účtu 152050656/0300. Šéfredaktor: Tomáš Jirsa, e-mail: tjirsa@centrum.cz. Náměty, články, reakce, zájem o předplatné, zájem o inzerci uvádějte na výše uvedený kontakt. Registrace MK 8183. ISSN 1212-8597